

iskolai anyanyelvi oktatásnak új alapra helyezését, megreformálását eredményezte.

Irodalomtörténeti szempontból a harmadik nap megbeszélései a legérdekesebbek. Ezen a napon „Az irodalmi nyelv kérdései” kerültek sorra. Benkő Lóránd: *Irodalmi nyelvünk fejlődésének jobb vonásairól* c. előadásából kitűnik, hogy a nyelvészeket és az írókat (költőket) gyakran egymás mellett találjuk az anyanyelv műveléséért folytatott harcban, de olykor nézeteltérések választják el őket egymástól. Emeljük ki Benkő megszívlelendő sorait: (238) „Úgy hiszem, hogy ha bizonyos eredendő szemléletbeli ellentétek itt-ott még manapság is hatnak, és ha ezek olykor-olykor a két csoport egyikéből disszonáns hangokat is kicsiholnak, az eredményes nyelvi együttműködés dicsőséges múltja szellemében, valamint a nagy közös cél: irodalmi nyelvünk további fejlesztése érdekében ma is egymás mellé kell állaniuk, és összhangban, megértésben kell munkálkodniuk íróknak és nyelvészeknek. De ne felejtjük ki a sorból az irodalomtörténészeket sem, akik már helyzetüknél fogva is mintegy összekötő kapcsot alkotnak az írók és a nyelvészek között, s az együttes munka eredményességét nagymértékben fokozhatják.”

Mesterházi Lajos: *Mai irodalmi nyelvünk néhány problémájáról* tartott előadást. Szubjektív jellegű előadásában rámutatott arra, hogy a „funkcionális nyelv”, tehát a közlés legjobb eszköze felel meg az író eszményének. Olyan kifejezőeszköz, „ahol minden elemnek valamilyen szerepe van a mondanivaló szempontjából, és ennek a funkcionális nyelvnek a díszé egyrészt a maga belső sztatikai tartása, a tömörsége meg a ritmusa és a dallama.” (241.) Mesterházi fejtegetésének végén az író szempontjából világította meg a művészek és a tudósok együttműködésének jelentőségét, s ezzel Benkő szavaira is válaszolt.

A hozzászólások közül kiemelkedik Kolta Ferenc nyilatkozata. Kolta találó példákkal világít rá a mai ifjúsági irodalom egyes termékeinek nyelvi pongyolaságaira. Rámutat arra, hogy egyes ifjúsági regények kártékonyan hatnak a felnövő nemzedék stílusára. Joggal idézi Gorkijt: „Amikor a tiszta, szabatos, világosan kifejező nyelvért küzdünk, a kultúra fegyverért küzdünk. Minél élesebb a fegyver, minél pontosabban irányítják, annál győzelmesebb.”

A kötet végén a konferencia határozatait olvashatjuk. Örömmel látjuk, hogy mire a könyvet kiadták, a határozatok nagy része meg is valósult. Elkészült az általános iskolai új tantervi javaslat, a középiskolai nyelvtankönyv, s több iskolában megszervezték a kiejtési és szavalóversenyeket. Több határozat végrehajtása folyamatban van. Bízunk abban, hogy a nyelvészek és irodalom-

történészek együttműködésére vonatkozó határozat megvalósítására sem kell sokáig várunk.

Lengyel Dénes

Az egri pedagógiai főiskola évkönyve. 5. köt. Szerkesztette: Bakos József. Eger (Hungaria), 1959. Pedagógiai Főiskola. 670 l.

A vastag kötetben pedagógiai és neveléstörténeti jellegű írások dominálnak, továbbá — a 40. évfordulónak megfelelően — az 1919-es évfordulótörténeti anyagban is érvényesül. Némedi Lajos értékes Bessenyei-kutatásait folytatva a nagy újító művelődéspolitikai nézeteiről ír. Vitatja az eddig hangoztatott nézeteket, melyek szerint Bessenyei, mint a felvilágosult abszolútizmus bűvkörében élő ember teljesen a Ratio Educationis híve volt, Némedi kimutatja, hogy Bessenyei sokkal haladőbb elveket vallott, mint a Ratio létrehozói, mert ő a tudományok anyanyelven való művelését és tanítását is kövvelte, valamint a felnőttek továbbképzését is a felvilágosodás szellemében. Filológiai érvekkel bizonyítja, hogy a Magyarság egy mondata közvetlenül utal Bessenyeinek protestáns hitfelel a Ratio miatti összekülönbözésére. — Friedrich Sándorné munkásfolklór adatokkal gazdagítja ismereteinket, olyan ismert nótákra, slágerekre írt politikai dalokat közöl, melyeket a Nagy Októberi Szocialista Forradalomban és az intervenció háborúban részt vevő magyar internacionalisták költöttek és énekeltek — a hevesmegyei veterán, Kiss Lajos, volt komiszár emlékezése alapján. Chikán Zoltánné „Adalékok az alaktani elemek stíluskérdéséhez” c. dolgozata a költői nyelv ilyen vonatkozású kérdéseit is tárgyalja.

A Miscellanea-ban több érdekes adat-közlésre akadunk: Pataky László közli Vincze Géza Adyról szóló megemlékezéseit és az ő elbeszélésében Ady Endre édesanyja halálának történetét. Bakos József az 1854-ben rendezett sárospataki műkedvelő színelőadásokról ír és a „műkedvelő” szó jelentésének eredetéről. Szokodi József Móricz Zsigmondnak az 1919-es Tanácsköztársaság ideje alatt Heves megyében tett útjáról és tárgyalásairól közöl adatokat. Végül Bakos József már több kiadványban megkezdett magyar Comenius-bibliográfiáját egészíti ki. A magyar Comenius-irodalmat egyébként a kötetben Bakosnak egy fakszimilével gazdagon illusztrált cikke is bővíti: Az Orbis pictus és magyar szövege pedagógiai és nyelvészeti jelentősége. Az irodalomtörténeti vonatkozású képanyag: Ady egy levelezőlapjának hasonmása a csucsai Bon-

cza-kastély képével, Ady Lőrincné egy leve-
lének, Erdélyi János egy nyugtatványának,
a sárospataki műkedvelő előadások szín-
lapjainak fényképmásolatai.

Horváth Károly

A pécsi pedagógiai főiskola évkönyve. 1959—
1960. Szerkesztő bizottság: Kálmánchey
Zoltán, Kelemen László, Komlósi Sándor,
Márk Bertalan, Selymes Ferenc, Szent-
istványi Gyula, Székely Jenő, Weber Mihály.
Pécs, 1960. Pécsi Szikra nyomda. 342 l.

Az irodalomtörténést a kötet anyagából
elsősorban Péczely László dolgozata (*A sorozatosság különböző mértékű megvalósulásai a versben. Ezek funkcionális értéke.*) érdeklí, mely egy készülő tanulmány fejezete. Célja, hogy a mostanában kialakult nézetel szemben, miszerint a ritmusnak nem elengedhetetlen feltétele a sorozatosság, a ritmikai képletek ismétlődése, bebizonyítsa az ellenkezőjét. Péczely a képletes verset s József Attila szabadvershez közelálló alkotásait egyaránt alkalmas formának tartja a tartalom művészi kifejezésére, a különbséget csak abban látja, hogy a sorozatosság elvének különböző mértékű s jellegű megvalósulását mutatják. Igazolásként egy elemzés-sort találunk. A következetes sorozatosságot mutató alkotások (*Pázmán lövög, Zalán futása, Éj királynője-monológ*) elemzésekor azt világítja meg, hogy a képletes versek is alkalmasak a tartalom változásait lépésről-lépésre követni. A bomló sorozatosság állomásaiként a szabadsorú vers (*Homér és Oszján*), illetve Ady verselése következik, akinél a sorozatosságot a *strófa* jellegének ismétlődése biztosítja. A sor szélső típusaként a *Külvárosi éj* elemzését találjuk. Ez esetben a sorozatosságot már csak „valami ritmikai állandóság” adja.

A tanulmány szép példáját szolgáltatja annak, hogyan kell a formai szépségeket a tartalommal elválaszthatatlanul, a tartalom érdekében feltárni. Az *Éj királynője monológjának* és a *Külvárosi éj*-nek az elemzése különösen tanulságos. Egészében példás, nagyigényű munkát sejtető műhelyforgács.

Pusztai Ferenc

Sztaray, Zoltan: Bibliography on Hungary. New York, 1960. The Kossuth Foundation, Inc. 101 p. (Hungarian Bibliography Series, 1.)

Örömmel üdvözlünk minden kísérletet, amely hazánk külföldi ismeretével, irodalmunk elterjedtségével foglalkozik, érdeklődést kelt és jelentkező igényeket elégít ki, felméri az eddigi eredményeket, mintegy útmutatást nyújtva a jövő kulturális propa-

gandájának módszereihez. Örömmel azon-
ban nem kis mértékben lohasztotta le Sztaray bibliográfiája. Nem a szerző személyéről van szó, nem ellene emelünk itt kifogást, hanem módszere, tudományos objektivitása, s nem utolsósorban munkájának tartalmi fogyatékoságai ellen.

Mint már az előszóból sejtethetjük, a szerző szakít a bibliográfia készítésének eddig általánosan elfogadott munkafolyamataival — anyaggyűjtés, rendszerezés, publikálás — s a fordítottján kezd munkához, először publikál, hogy utána rendszeres anyaggyűjtést folytasson a világ több ezer nagy könyvtárában. Számol a hazánk s irodalmunk iránt megnövekedett érdeklődéssel, de ezt túlságosan egysíkúan kívánja kielégíteni, arra hivatkozva, hogy bizonyos „kényszerű” terjedelmi korlátozások miatt aránytalanságok keletkeztek az anyag elosztásában. De mondjuk ki nyíltan, a bibliográfia nem azoknak kíván segítséget, tájékoztatást nyújtani, akik jóindulatúan, új ismeretek szerzése céljából érdeklődnek magyar tárgyú könyvek iránt, hanem mintegy csokorba szedve tálalja az összegyűjtött anyagot az 1956-os ellenforradalom után mesterségesen felszított, s bizonyos köröknél azóta is előtérben tartott úgynevezett „magyar kérdés” szakértőinek.

Megállapításunkat csak alátámasztja a bibliográfia felépítésének vizsgálata. A szerző a legalaposabb munkát „Magyar forradalom” — az 1956-os ellenforradalom — címszó alatti anyag összegyűjtésére szentelte, s viszonylag ez a legterjedelmesebb rész az elkészült munkában, mintegy 12 oldal. Ez a fejezet csaknem egészében tartalmazza azokat a nyugaton megjelent kiadványokat, melyek fő célja a hazánk elleni izgatás, az ellenforradalmárok dicsőítése volt. De hasonló cílokat szolgáltatnak azok a fejezetek is, melyek a hangzatos „Emberi jogok”, „Politikai és társadalmi élet”, „Munkásmozgalom”, „Nemzetközi kapcsolatok”, vagy éppen „Egyházak” címet viselik. Mindezekben a fejezetekben csak elvétve lehet találni olyan kiadványt, különösen az utóbbi másfél évtizedből, amely, a felvett néhány magyar és szovjet hivatalos kiadványtól eltekintve, címéből ítélve a legkisebb tárgyilagoságra törekedne.

Az irodalmi rész vizsgálatánál, mivel minket elsősorban ez érdekel, rögtön előtűnik a tartalmi fogyatékoságok. Ha a szerző komoly tudományosságra törekszik, akkor anyagát eleve korlátozhatta volna az elsősorban angol fordításokban megjelent művek felsorakoztatására, feltüntetve természetesen mindenütt a fordító nevét is, mivel amerikai könyvtárakban, úgy gondoljuk, elsősorban angol nyelvű szépirodalmat keresnek. Ez azonban sajnálatos módon hiányzik. Csak néhány példa. Jókai műveiből megjelent